

Произход. понятие. Произход от майката

Произходът е биологична връзка на детето с родителите му. Той е връзка между две лица, едното от които е майка или баща на другото. Разглеждана от позицията на детето, тази биологична връзка се нарича произход, а разглеждана от позицията на родителите, тя се нарича майчинство или бащинство.

Произходът е биологична връзка, но тя е въздигната в ЮФ, с който законът свързва правни последици. Естественото отношение между родители и деца е превърнато в правно отношение. Съдържанието му се състои в съвкупност от взаимни права и задължения. Някои последици от произхода са установени в други глави на СК, например, отношения между родители и деца, издръжка, пречки за брак, пречки за осиновяване и т.н. Ред последици са уредени в други нормативни актове: ЗЛС, ЗС, ГПК, НПК и т.н. Правилата за произхода имат много важно значение, те регламентират въпроси, извънредно съществени както за отделната личност, така и за цялото общество. Тези правила се отнасят до гражданския статус на лицето. Те уреждат състояние, което съпътства индивида през целия му живот.

Основни начала при уреждане на произхода. Най-същественото начало, което има важно морално и обществено значение е началото на кръвната (а не брачната) връзка като източник на правоотношения между родители и деца. Обстоятелството дали тази връзка е брачна или извънбрачна е без значение за правата и задълженията. Меродавен е биологичният произход без оглед на това, дали между родителите е имало брак или не.

Истинност на произхода. Това начало се свързва със стремежа на закона за установяване на обективната истина, относно биологичната връзка на произхода. Това е стремеж да се превърне в юридическо едно действително отношение. Основните правни средства са правните възможности за дирене и оспорване на бащинство и майчинство и възможностите за използване на всички доказателствени средства. Възможността за свободно дирене на обективната истина е ограничена само до такива законови предпоставки, които произхождат от другите начала в материята, например,

срокове, активна процесуална легитимация на лицата, предявяващи искове и т.н.

Стабилност на произхода. Това начало се свежда към стремежа на закона за ограничаване и спешно приключване на споровете, за бързо превръщане на отношенията в непоклатими. Смесът е свързан с правната сигурност и със спокойствието на личността и семейството. За това е необходимо бързо стабилизиране на определен граждански статус. Заради тази непоклатимост на отношенията са въведени редица ограничения: активната процесуална легитимация на лицата е стеснена, има срокове, които са преклузивни, недопустимост при необорен наличен произход да се търси друг. Това значи следното, исковете за произход могат да бъдат предявявани, поначало, само от и срещу най-пряко заинтересуваните лица детето, майката и бащата. Сроковете в материята са преклузивни, т.е. погасяват самото право и тяхното течение не може да се спира и прекъсва. Изискването за стабилност на произхода може в някои случаи да доведе до отклоняване от началото на истинност. Не такива са положенията, веднъж трябва да се мисли.

Овластеност на ограничен брой лица за установяване и оспорване на произход. Установяването и оспорването на произхода е ограничено в триъгълника на отношенията между детето, майката и бащата. Само от тези лица и срещу тези лица могат да се водят искове за установяване или оспорване на произход. Само тези лица могат да бъдат автори или адресати на припознаване. Изключени са третите заинтересувани лица, даже и наследниците. Те са оправомощени само да продължат един започнат процес или да се явят като ответници при смърт на родителя. Това е продиктувано от деликатния и дълбоко интимен характер на отношенията в областта на произхода. Засяга се съдбата на детето и на родителите, репутацията им, отношенията в семейството. Инициативата е тази област е строго лична. Тези отношения не търпят намеса на трети лица, независимо дали са заинтересувани или не.

Всеобща важимост на установения произход. Установеният по надлежен ред произход има действие по отношение на всички. С такова действие се характеризира съдебното решение, с което се установява или оборва произход (виж чл. 220 (2) ГПК). Действие спрямо всички има и припознаването, което създава титул за произход. Даже и установеният произход по изключение да не отговаря на материалната истина, той действа спрямо всички, докато не бъде оспорен по надлежния ред.

Изчерпателност на способите за установяване и оспорване на произход. Това означава, че тези способности са точно определени от закона. Само чрез тях може да се установява и оспорва произход. Други начини не са допустими. Способите са два:

Специфични, отнасящи се само до майчинството или само до бащинството:

Общи, отнасящи се до произхода и от двамата родители, какъвто способ е припознаването.

Произход от майката.

Същност на майчинството. Майчинството е биологична връзка между детето и жената, която го е родила. Според чл. 31 (1) произходът от майката се определя от раждането. Това важи и когато детето е заченато с генетичен материал от друга жена.

Раждането и неговото доказване като факт не се влияят от обстоятелството дали се касае за брачно или извънбрачно дете. Едни и същи правила уреждат у нас и двата случая. Семейното ни право винаги е считало за майка жената, която е родила детето. Медицината днес позволява различна видове извънпупочно оплождане на човешка ембриони, включително и чужди. Но законът е категоричен - майката е жената, която е родила детето. Целта на тези операции е жената да стане майка, нейният съпруг да стане баща и да се сдобие с потомство семейството. Правните способности за установяване на произхода от майката са: акт за раждане, иск за установяване на майчинство и припознаване

Нормалният способ за установяване на майчинството е документирането му с акта за раждане. Актът за раждане има пълна доказателствена сила за отразените факти чл. 124 от ЗЛС. Той установява две обстоятелства: 1) самия акт на раждане и 2) произхода на новопоявил се субект от определени родители, когато са известни, по специално от майката.

Раждането трябва да се обяви в срок от 5 дни. В този срок се съставя и актът за раждане, като денят на раждането не се брои. Задължението за обявяване е, преди всички, на бащата. Ако бащата е починал, отсъства или е в невъзможност да действа, задължението за обявяване тежи върху лекаря, акушерката или всяко друго лице, присъствало при раждането. Ако то е станало вън от жилището на майката,

обявяването става от лицето, в чийто дом е станало. Майката също може да съобщи за раждането лично или чрез нотариално упълномощено лице. При раждане в болница, ако бащата не е в състояние да го обяви, задължението тежи върху управителя или върху натоварено от него лице.

Актът за раждане трябва да съдържа: 1) името на новороденото; 2) полът и гражданството; 3) годината, деня и месеца на раждането, 4) населеното място, общината и адреса, където детето се е родило; 5) имената на родителите възрастта им, техните местожителства и гражданство; 6) ЕГН на детето и родителите; 7) други данни. Ако детето е извънбрачно и произходът на детето не е установен, в акта за раждане се вписва само майката.

Съставеният акт за раждане може да бъде изгубен или унищожен, възможно е актът за раждане въобще да не бъде съставен. За подобни случаи чл. 126 ЗЛС предвижда: "Когато съставеният акт за гражданско състояние е изгубен или унищожен или когато не е съставен акт за раждане или за смърт, районният съд, след като призове заинтересуваните лица и изслуша прокурора, може да постанови да се състави такъв акт". Производството е охранително от типа на производствата за установяване на факти. То ще доведе до съставяне на акт за раждане само ако основателността на искането не бъде оспорена. Предмет на установяването е фактът на раждането от майката. Лицата, чиито отношения с молителя зависят от този факт, са тези, които могат да оспорят произхода от майката. Ако те оспорят истинността на молбата производството се спира и им се дава срок за предявяване на иск за майчинство, който е едномесечен според чл. 430 б) от ГПК. Ако искът не бъде предявен, охранителното производство се прекратява, а ако бъде предявен, решава се съобразно с конкретните обстоятелства.

Вторият способ за установяване на произхода от майката е чрез иск за установяване на майчинство. Този иск може да бъде предявен, когато произходът на детето от майката не е документиран с акт за раждане. Например, майката е била неизвестна и е подхвърлила детето; възможно е съставеният акт да е изгубен и в производството по неговото съставяне да е възникнал спор и т.н.

Искът за установяване на майчинство е уреден в чл. 40 СК: "Произходът от майката може да се търси с иск, предявен от детето, от майката или от бащата". Като ответник се призовава и съпругът на майката, който би се считал за баща на детето съгласно чл. 32. Предмет на доказване е произходът от майката, т.е. раждането на определено дете от определена жена. Това включва два момента: 1) че жената, която се сочи като майка,

е родила и 2) че тя е родила тъкмо това дете. Допустими са всички доказателствени средства.

Овластени да подават иска са трите непосредствено заинтересувани лица: детето, майката и бащата. По-точно, това са лицата, които твърдят, че имат това качество. Дали го имат, ще се определи в процеса. Детето е лицето, което твърди че жената е негова майка. Майката е жената, която твърди, че определено лице е нейното дете. Щом детето няма установено майчинство, майката би могла да го припознае. Но, ако тя е извършила припознаване и то е било оспорено от другия родител и от детето, този иск за нея е единствената възможност за установяване на произхода от нея. Иск за установяване на майчинство трябва да бъде предявен и от жената, която се стреми да оспори майчинството на друга жена, документирано в акт за раждане. Виж чл. 31 (1) СК. Бащата е мъжът който твърди, че определено дете е родено от определена жена, заченала от него. Той би могъл да има интерес от установяване на майчинството, ако това е свързано с неговото бащинство. Не е необходимо доказването на брачни връзки с предполагаемата майка. Но ако мъжът установи че детето е родено от жената по време на брак с него или до изтичане на 300 дни от прекратяване на брака, за него ще важи т. нар. презумпция за бащинство в чл. 32 (1) от СК. Ако липсват тези предпоставки за тази презумпция, мъжът, който дири майката в качеството на баща, би трябвало да е припознал детето.

Лицето, срещу което се предявява искът, т.е пасивно легитимирания, зависи от това кой предявява иска. Ако искът се предявява от детето, ответник е майката или нейните наследници. Като ответника се призовава и съпругът на майката, който би се считал за баща, съгласно предположението за бащинство. Ако искът се предявява от майката, ответник е детето. Ако искът се предявява от бандата, ответници са майката и детето.

Срок за предявяване на иска не е предвиден. Майчинството може да се търси безсрочно. Законът изхожда от съображението че майчинството е централният факт в областта на произхода. Без изяснено майчинство не може да се установява и оспорва бащинство. Затова предявяването на иска е освободено от срокови ограничения. Съдебното решение, с което искът се уважава, само установява произхода, а не го създава.

Третият способ за установяване на произхода от майката е припознаването. Чрез припознаване може да се установява и бащинство.

В някои редки случаи документираното с акта за раждане майчинство може да не съответства на действителността. Например, две деца биват случайно разменени в родилния дом и т.н. СК допуска произходът от майката да бъде оспорен. Съгласно чл. 31 (2) СК произходът от майката установен с акт за раждане, може да бъде оспорен с иск, предявен от детето, от жената, посочена в акта като майка, от нейния съпруг, от жената, която претендира, че е майка на детето и от мъжа, който претендира, че е баща на детето.